

Sofinancira
Evropska unija

COUNCIL OF EUROPE

Sofinancira in izvaja
Svet Evrope

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA PRAVOSODJE

Gradimo Evropo
za otroke in z otroki

Zagotavljanje največje koristi otrok v civilnih sodnih postopkih v Sloveniji

Priporočila za izobraževanja in usposabljanja

Katarina Bervar Sternad, PIC - Pravni center za varstvo človekovih pravic in okolja

Ana Bajt, PIC - Pravni center za varstvo človekovih pravic in okolja

Cilji projekta

1. **Vzpostavitev celovitega akcijskega načrta za reformo slovenskega pravnega okvira** na področju civilnih sodnih postopkov, v katere so vključeni otroci.
2. **Izvajanje akcijskega načrta in strategije** za sistemsko omogočanje otrokom prijaznega pravosodja ter hitrega reševanja primerov na nacionalni ravni.

Rezultati projekta predvidevajo tudi **spremembe na področju izobraževanja in usposabljanja** deležnikov v pravosodju in širše.

Usposobljenost oseb, ki prihajajo v stik z otroki, je eden ključnih elementov za zagotavljanje njihove največje koristi v civilnih sodnih postopkih v praksi.

Metodologija

- priprava **vprašalnikov** in analiza prejetih podatkov;
- organizacija **fokusnih skupin** in analiza prejetih podatkov;
- organizacija **intervjujev** in analiza prejetih podatkov;
- pregled **izobraževalnih dejavnosti** v Sloveniji
- pregled tovrstnih izobraževanj v drugih evropskih državah
- pregled obstoječe **literature** (doma in v tujini)

Ovire, s katerimi se srečujejo **delavci v pravosodju in širše**

- **Prevelik obseg dela in časovna omejenost.**
- **Odsotnost materialnih pogojev za delo.** Npr. strokovna literatura, strokovni sodelavci, sodniški pomočniki, vpisničarji in strojepisci,...
- **Manko usposobljenosti kadra na sodiščih za delo z otroki.**
- **Premalo znanj s področja psihologije, razvoja otrok.**
- **Premajhno število izvedencev, zlasti klinično-psihološke stroke, pedopsihiatrične stroke in stroke psihologije družine.** Izvedenci s področja pedopsihiatrične stroke so v Sloveniji samo trije.
- **Druge težave z izvedenci.** Npr. neodzivnost izvedencev, težave z usklajevanjem terminov, »izbiranje« zadev glede na vsebino spora, neobstoje evidence o zasedenosti posameznih izvedencev, izvedenci ne podajo prošnje za podaljšanje roka priprave mnenja.
- **Pomanjkanje ustreznih zavodov,** kamor bi nameščali otroke, in ustrezna usposobljenost kadra v teh zavodih.
- **CSD nimajo delovnega tima, ki bi vključeval različne strokovnjake.** Npr. psihologa, pravnika,

Ovire, s katerimi se srečujejo delavci v pravosodju in širše

- Zagotavljanje programov za izboljšanje starševskih sposobnosti staršev.
- Manko preventive in dela s starši.
- Nedostopnost terapij za udeležence zaradi čakalnih vrst in plačljivosti.
- Organizacija supervizij in intervizij.
- Odvetniki strank, ki ne zasledujejo največje koristi otrok, temveč skrbijo za koristi svojih strank.

Ovire, s katerimi se srečujejo otroci

- **Otroci niso vedno slišani.** Če so slišani, in odločba ne odraža mnenja, ki so ga izrazili, ne razumejo zakaj jih za mnenje sploh vprašamo, kar je lahko zelo boleče.
- **Več institucij želi iz otroka izveliči številne informacije.** Večkrat si ne vzamemo časa, da bi se z otrokom v miru in na njemu razumljiv način pogovorili.
- **Postopek ni prilagojen njihovi starosti in razvoju.** Uporaba zapletenega jezika otežuje razumevanje postopka.
- **Sodišč jih je strah,** med postopkom občutijo nelagodje, sram in negotovost. Počutijo se izpostavljeni.
- **Vpliv staršev.**
- **Neprimerni prostori za opravljanje razgovora z otroki.**
- **Nedostopnost terapij in pomanjkanje psihološke podpore otrokom,** ki bi bila hitra in učinkovita in bi otroke podprla že pred in med sodnim postopkom.

Zbrani podatki in analiza podatkov

3.1. Samoocena usposobljenosti delavcev v pravosodju za delo z otroki

3.2. Ovire, s katerimi se srečujejo deležniki v pravosodju in otroci

3.2.1. Ovire, s katerimi se srečujejo delavci v pravosodju

3.2.2. Ovire, s katerimi se srečujejo otroci

Priporočila:

3.3. Delo s starši in preventiva

3.4. Sistemske spremembe za zagotavljanje največje koristi otroka

3.5. Teme za izobraževanja na področju zagotavljanja največje koristi otrok

3.5.1. Teme, neposredno povezane z otrokom

3.5.2. Izobraževanja o delovanju institutov, služb za zaščito otrok in drugih udeležencev v postopku

3.5.3. Izobraževanja o veščinah pri delu na družinskem področju in z otroki

23.6. Okrepitev sodelovanja med deležniki

3.7. Načini izvedbe izobraževanj in usposabljanj

Delo s starši in preventiva

- **Priporočilo #1: Starše v postopku naj se informira o samem postopku in o institutu zagotavljanja največje koristi otroka.** V postopkih pred sodiščem in na CSD.
- **Priporočilo #2: Opolnomoči naj se strokovne delavce CSD za delo s starši.** Kader CSD naj se izobražuje glede na potrebe (npr. o nasilju v družini).
- **Priporočilo #3: Ustanovi naj se »šola zdravega razvezovanja«**, ki starše celostno informira o načinih razveze, ki so otrokom prijazni (od točke »midva greva narazen« do točke »narazen, a kljub temu ok«).
- **Priporočilo #4: Podpre in nadgradi naj se programe, namenjene preventivi v okviru družine.** Redno financiranje programov CSD in NVO na področju varovanja koristi otrok in družine (kadrovske okrepitve, izobraževanja).

Sistemske spremembe za zagotavljanje največje koristi otroka

- **Priporočilo #5: Pripravi naj se protokol/smernice za obravnavo otrok in družin na CSD s strani strokovnih delavcev.**
- **Priporočilo #6: Pripravi naj se protokol za obravnavo otrok in družin na sodiščih s strani zaposlenih v sodstvu.**
- **Priporočilo #7: Protokola naj vsebujeta smernice za:**
 - (1) kvalitetno delo z družino v obdobju, preden zadeva pride na sodišče
 - (2) pripravo kvalitetnega mnenja CSD na podlagi večjega števila srečanj z otrokom, obiskov na domu, pridobivanje mnenja šol, vrtcev itd.
 - (3) pridobitev mnenja otroka, ki naj bo aktualno, pridobljeno tekom več srečanj, lahko preko CSD ali zagovorništva,
 - (4) učinkovitejša odločanja sodišč, ki naj bo kvalitetno in znotraj ustreznih časovnih okvirov;
- **Priporočilo #8: Na sistemski ravni naj se psihologom/pedopsihiatrom, ki so poleg redne službe še izvedenci, omogoči ugodnosti** (npr. ukinitev obveznega dela v popoldanskih izmenah, nočni službi, dežurstvih)

Sistemske spremembe za zagotavljanje največje koristi otroka

- **Priporočilo #9: Uredi naj se poseben status za izplačevanje in obdavčitev plačil za izvedenstvo** (načeloma so trenutno sodni izvedenci uradno registrirani kot normirani s.p.-jevci, ob vladni politiki vedno večjega obdavčevanja s.p.-jev pa so stroški vedno večji)
- **Priporočilo #10: Vzpostavi naj se ustanova, ki se bo ukvarjala izključno z izvedenstvom.**
- **Priporočilo #11: Na nivoju ministrstva naj se postavi koordinator, ki bi vodil evidenco obremenjenosti izvedencev, zagotavljal možnost angažiranja *ad hoc* izvedencev ...**
- **Priporočilo #12: Na sodiščih naj se zaposli strokovnjake, zlasti psihologe, ki bi sodelovali pri mediaciji v družinskih zadevah in zagotavljali strokovno pomoč sodnikom.**
- **Priporočilo #13: Preveri naj se poznavanje instituta supervizijskih in intervizijskih srečanj** ter potreba po njihovi organizaciji v ciljnih skupinah sodnikov, odvetnikov in strokovnih delavcev na CSD. Preveri naj se zanimanje za sistemsko organizacijo intervizijskih in supervizijskih srečanj za razbremenitev.
- **Priporočilo #14: Sodnike, odvetnike in strokovne delavce na CSD naj se v splošnem informira o pomenu intervizije in supervizije** ter njihovih pozitivnih vidikov za njihovo delo.

Teme za izobraževanja

na področju zagotavljanja največje koristi otrok

95 %: psihosocialno stanje in delovanje otrok (razvoj, stopnja zrelosti,...).

85 %: delo z otroki (praktični napotki glede razgovorov, posebnih ukrepov, razumnih prilagoditev,...).

75 %: multidisciplinarno delo (načini sodelovanja s sodnimi izvedenci, socialnim delom,...).

70 %: podporne storitve za zaščito otrok.

65 %: ovire, s katerimi se srečujejo otroci v sodnih postopkih.

60 %: delo z otroki z oviranostjo (praktični napotki glede razgovorov, posebnih ukrepov,...).

55 %: pravice otrok v civilnih sodnih postopkih.

Teme za izobraževanja na področju zagotavljanja največje koristi otrok

Teme, neposredno povezane z otrokom

- **Priporočilo #15: Izvede naj se izobraževanja o institutu zagotavljanja največje koristi otroka** in temeljnem pomenu zagotavljanja instituta med celotnim postopkom (na CSD, pred sodiščem ...).
- **Priporočilo #16: Izobraževanja in usposabljanja naj se izvede v povezavi z vsemi postopki** in z vsemi ciljnimi skupinami, ne glede na njihovo vlogo v postopku (s sodniki, odvetniki staršev, kolizijskimi skrbniki, strokovnimi delavci na CSD, starši otrok ...).
- **Priporočilo #17: Izvedejo naj se izobraževanja posebno za poklicno skupino odvetnikov**, v sodelovanju z Odvetniško akademijo OZS.
- **Priporočilo #18: Izvedejo naj se izobraževanja posebno za poklicno skupino sodnikov** in drugih zaposlenih na sodiščih, v sodelovanju s CIP in Slovenskim sodniškim društvom.

Teme za izobraževanja na področju zagotavljanja največje koristi otrok

Teme, neposredno povezane z otrokom

- **Priporočilo #19: Sodelujoče v civilnih sodnih postopkih naj se izobrazi o institutu skupnega varstva in vzgoje**, posebno izvedence in starše otrok v postopku.
- **Priporočilo #20: Izvede naj se izobraževanja o pravicah otrok v sodnem postopku**, njihovem položaju (ranljivosti) in uresničevanju njihovih pravic v praksi.
- **Priporočilo #21: Izvede naj se izobraževanja s področja psihologije, otrok kot takih**, z različnih vidikov njihove rasti in razvoja.
- **Priporočilo #22: Izvede naj se izobraževanja s področja družinske dinamike** in prepoznavanja vplivov strašev na otroka ter njegovo mnenje.

Teme za izobraževanja na področju zagotavljanja največje koristi otrok

Izobraževanja o delovanju institutov, služb za zaščito otrok in drugih udeležencev

- **Priporočilo #23:** Izvede naj se izobraževanja o institutu kolizijskega skrbnika in možnostih vložitve predloga (tudi odvetnikov, ki so kolizijski skrbniki, samih).
- **Priporočilo #24:** Sodnike naj se informira o pomenu in dodatni vrednosti dodelitve kolizijskega skrbnika otroku.
- **Priporočilo #25:** Izvedejo naj se izobraževanja o vlogi zagovornika otrok.
- **Priporočilo #26:** Strokovne delavce na CSD naj se informira o pomenu instituta zagovornika otrok in spodbudi k podaji predlogov za postavitev z njihove strani.
- **Priporočilo #27:** Izvedejo naj se izobraževanja o zagovorništvu otrok po različnih regijah v Sloveniji.
- **Priporočilo #28:** Izobraževanja o konceptu zagovorništva otrok naj se izvedejo na letni ravni, da se z njim seznanijo vsi novi deležniki na področju.

Teme za izobraževanja na področju zagotavljanja največje koristi otrok

Izobraževanja o delovanju institutov, služb za zaščito otrok in drugih udeležencev

- **Priporočilo #29:** Izvedejo naj se izobraževanja o razliki med delom in vlogo kolizijskega skrbnika ter zagovornika otrok, vključno z informacijami o pozitivnih vidikih vključitve obeh institutov v civilne postopke.
- **Priporočilo #30:** Izvedejo naj se izobraževanja o sistemu institucionalnega varstva otrok v smislu ukrepov za zaščito otrok, ki so na voljo.
- **Priporočilo #31:** Izvedejo naj se izobraževanja o vlogi centrov za socialno delo, kjer se za deležnike opredeli njihova vloga.
- **Priporočilo #32:** Izvedejo naj se izobraževanja sodnikov o njihovi pravici in dolžnosti, da posredujejo v primerih neprimerne komunikacije med strankami, odvetniki, do zagovornikov ...

Teme za izobraževanja na področju zagotavljanja največje koristi otrok

Izobraževanja o delovanju institutov, služb za zaščito otrok in drugih udeležencev

- **Priporočilo #33:** Delavce v pravosodju, predvsem odvetnike, naj se informira o pomenu izvedenskega dela in zagotavljanju spoštljivosti do izvedencev tekom obravnave.
- **Priporočilo #34:** Delavce v pravosodju naj se informira o razlikah med posameznimi področji izvedenstva.
- **Priporočilo #35:** Delavce v pravosodju naj se informira o metodologijah dela, ki jih uporabljajo izvedenci (psihološki testi, načini interpretacije ...).
- **Priporočilo #36:** Sodnike naj se informira kdaj je angažma izvedenca sploh potreben, saj v določenih primerih zadostuje že mnenje CSD, ki je kvalitetno.

Teme za izobraževanja

na področju zagotavljanja največje koristi otrok

Izobraževanja o veščinah pri delu na družinskem področju in z otroki

- **Priporočilo #37:** Izvede naj se izobraževanja in delavnice na temo postavljanja lastnih meja pri delu z otroki.
- **Priporočilo #38:** Izvede naj se izobraževanja o delu in nalogah kolizijskega skrbnika.
- **Priporočilo #39:** Izvede naj se izobraževanja o tem, kako vzpostaviti osebno mejo pri zastopanju starša ali skrbnika v postopku.
- **Priporočilo #40:** Izvede naj se izobraževanja staršev in skrbnikov o pomembnosti varovanja največje koristi otroka tekom celotnega sodnega postopka.
- **Priporočilo #41:** Izvede naj se izobraževanja vseh deležnikov za opravljanje razgovora z otrokom (sodnikov, odvetnikov, CSD-jev, zagovornikov).

Teme za izobraževanja na področju zagotavljanja največje koristi otrok

Izobraževanja o veščinah pri delu na družinskem področju in z otroki

- **Priporočilo #42:** Izdelajo naj se smernice za pripravo kvalitetnega mnenja s strani CSD, ki vsebuje seznam vseh deležnikov, ki so relevantni pri pripravi kvalitetnega mnenja.
- Priporočilo #43: Izvedejo naj se izobraževanja strokovnih delavcev na CSD o smernicah in/ali pripravi kvalitetnih mnenj s področja socialnega dela.
- **Priporočilo #44:** Izvedejo naj se izobraževanja o širšem kontekstu dela z otroki in na družinskem področju. Npr. nasilje v družini, medvrstniško nasilje ...

Okrepitev sodelovanja med deležniki z izvedbo izobraževanj

- **Priporočilo #45: Organizirajo naj se izobraževanja z različnimi deležniki**, sploh v naslednji zasedbi: zagovorniki otrok, sodniki, strokovni delavci CSD. Organizacija skupnih izobraževanj in delavnic za skupno učenje ter ne kot promocija zagovorništva.
- **Priporočilo #46: Organizirajo naj se izobraževanj na regionalni ravni.**
- **Priporočilo #47: Organizirajo naj se izobraževanja med regijami** (prepoznava dobre in slabe prakse).
- **Priporočilo #48: V postopke na CSD in pred sodišči naj se vključi storkovne delavce s področja šolstva.** Po mnenju udeležencev bi imeli CSD daleč najboljše mnenje, če bi se pri pripravi mnenja povezali s svetovalno službo.
- **Priporočilo #49: Strokovnih delavce s področja šolstva naj se prav tako vključi v izobraževanja in usposabljanja**, ki se tičejo zagotavljanja največje koristi otroka.

Okrepitev sodelovanja med deležniki z izvedbo izobraževanj

- **Priporočilo #50:** V izobraževalne procese naj se vključi zaposlene v področnih nevladnih organizacijah in informira o njihovem delovanju, izkušnjah.
- **Priporočilo #51:** Z izobraževanji naj se nevladne organizacije opolnomoči za podajo izjave v sklopu sodnih postopkov.
- **Priporočilo #52:** Raziščejo naj se možnosti sodelovanja med zagovornikom otroka in izvedencem. Na kakšne načine se njuni vlogi dopolnjujeta in ali bi bila dobrodošla skupna usposabljanja.
- **Priporočilo #53:** Organizirajo naj se skupni posveti za izvedence, CSD in zagovornike otrok z namenom izmenjave izkušenj iz prakse, vzpostavitvijo odnosa in odkrivanja možnosti sodelovanja.

Načini izvedbe izobraževanj in usposabljanj

90 %: predavanja.

85 %: interaktivne delavnice.

30 %: spletni tečaji.

- **Priporočilo #54:** Organizacija izobraževanj na redni bazi.
- **Priporočilo #55:** Organizirajo naj se izobraževanja s predavatelji različnih strok, ki so včasih spregledane. Npr. z družinskimi terapevti, socialnimi pedagogi; tudi kliničnimi psihologi in mediatorji.
- **Priporočilo #56:** Organizirajo naj se izobraževanja “s svežimi obrazi”.
- **Priporočilo #57:** Opravi naj se razmislek o naboru izobraževanj, ki bi morala biti obvezna. Npr. izobraževanja s področja nasilja v družini za sodnike.
- **Priporočilo #58:** Organizira naj se učenje na podlagi primerov iz prakse.
- **Priporočilo #59:** Organizira naj se učenje na podlagi fiktivnih primerov.

Načini izvedbe izobraževanj in usposabljanj

- **Priporočilo #60:** Omogočijo naj se načini za zbiranje povratnih informacij o izvedenih izobraževanjih (predlogi za izboljšave, teme za prihodnja izobraževanja).
- **Priporočilo #61:** Ponudijo naj se izobraževanja **prek spleta ali hibridno**.
- **Priporočilo #62:** Vzpostavijo naj se **spletni moduli** za izobraževanje o zagotavljanju največje koristi otroka v civilnih sodnih postopkih. Npr. adaptacija e-tečaja Sveta Evrope - HELP.
- **Priporočilo #63:** Pripravijo naj se **izobraževalni moduli za izvedbo v času študija**. Npr. na pravnih fakultetah, fakultetah za socialno delo.

Že izvedena izobraževanja, povezana z otrokom prijaznim pravosodjem

Izobraževalne aktivnosti že izvedene,
vendar v omejenem obsegu.

Zaključek

1. Kvalitetno delo s starši in z otroki, predvsem na CSD.
2. Vse deležnike, ki prihajajo v stik z otroki, izobraževati in usposabljati*, ter jih s tem opolnomočiti za delo z njimi.

Hvala za vašu pozornost!